

קידושין עה, א

אמר רב חסדא: הכל מודים באלמנת עיסה - שפסולה לכהונה, מאן מיקל בהני תנאי? רבן שמעון בן גמליאל, וקאמר: כל שאתה נושא בתו - אתה נושא אלמנתו, וכל שאי אתה נושא בתו - אי אתה נושא אלמנתו, למעוטי מאי? למעוטי אלמנת עיסה - שפסולה לכהונה, לאפוקי מדהני תנאי, דתנן: העיד רבי יהושע ור' יהודה בן בתירא על אלמנת עיסה - שכשירה לכהונה; מאי טעמא? הוי ספק ספיקא, **וספק ספיקא לקולא**.

עבודה זרה ע, א

הנהו גנבי דסלקי לפומבדיתא ופתחו חביתא טובא, אמר רבא: חמרא שרי, מ"ט? רובא גנבי ישראל נינהו. הוה עובדא בנהרדעי, ואמר שמואל: חמרא שרי. כמאן? כרבי אליעזר, דאמר: ספק ביאה - טהור! דתנן: הנכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלונית, ואמר הלכתי במקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי לאותה שדה אם לא נכנסתי, ר"א אומר: ספק ביאה - טהור, ספק מגע - טמא! לא, שאני התם, כיון דאיכא דפתחי לשום ממונא, **הוה ליה ספק ספיקא**
ראו גם נדה לג:

ריטב"א כתובות ט'.

ואמאי ספק ספיקא הוא
לא צריכה אלא באשת כהן דליכא אלא חד ספיקא ספק תחתיו ספק אין תחתיו דהא כל שנבעלה תחתיו אפילו באונס אסורה ומיהו ספק תחתיו איכא אע"ג דנבעלה לפסול לה פסול מן הכהונה אע"ג שלא נבעלה תחתיו בההיא ליכא למיחש כיון דרוב כשרים אצלם
אי נמי בקטנה בת ישראל כגון דקבל אביה קדושין פחותה מבת ג' ויום אחד ומיהו כשנכנסה לחופה גדולה היא דאי לא פשיטא דלא מתסרא דאפילו נבעלה ברצון לא מתסרא דפתוי קטנה אונס הוא אלא ודאי גדולה היתה אח"כ וליכא אלא חד ספק ספק באונס ספק ברצון אלא ודאי נבעלה תחתיו דבפחותה מבת ג' שנים בתוליה חוזרין
וא"ת עדיין יש שתי ספיקות ספק נבעלה כשהיתה קטנה דאפילו ברצון מותרת ספק כשהיא גדולה דברצון אסורה ואת"ל כשהיא גדולה [ספק באונס] ספק ברצון,
ולאו מילתא היא, דמ"מ חד ספיקא הוא ספק אונס ספק ברצון.

וא"ת בין באשת כהן בין באשת ישראל קטנה עדיין יש ספק אחר שמא מוכת עץ
יש מתרצים דלמוכת עץ לא חיישינן מן הסתם דמוכת עץ לא שכיח וכן אמר בירושלמי באידך פרקין נחוש לומר דשמא מוכת עץ היא ופריק לא חשו לדבר שאינו מצוי.
איכא מקשין על זה מתלמוד דילן דאמר לקמן סומא אין לה טענת בתולים ופרכינן מ"ט אי משום דחבטה כולהו נמי מחבטי ופריקי' בה כמה פרוקי'
וכי מעיינת בה קושיא מעיקרא ליתא דאדרבה אנן הכי פרכינן אי משום דמיחבטי משום הכי נשרו בתולים הא ליתא דהא כולהו נמי מחבטה ואפ"ה יש להן טענת בתולים כי אין החבטה ההיא כדאי להשיר בתולים דאלמא חבטת קטנה דאין בה כדי נשירת בתולים הוא דשכיח אבל חבטה דנשיר בה בתולים וכ"ש מוכת עץ לא שכיח ורבינו תם ז"ל תירץ עוד בעיקר קושיין דאפילו תימא מוכת עץ שכיח אין לנו לחוש בכך מכיון דלית לה קלא ותו דאי איתא הוה טענה לנפשה
+ואין פירוש זה מספיק דניחא לה לומר בתולה שלימה נבעלתי כדכתיבנא לעיל:

רמב"ן כתובות ט'.

והא דאמרינן לא צריכא באשת כהן -
הקשו בתוספות התם נמי תרי ספיקי נינהו, שמא תחתיו ושמא אינו תחתיו ואם תמצי לומר תחתיו **שמא מוכת עץ**.

ולפי דעתי שאין קושיא זו לאשת כהן, שאפילו אין תחתיו חוששין לה שמא מפסול נבעלה. ובודאי לר"ג דקי"ל שמא ואסיר אפילו בספק ספיקא זו לגבי הבעל ספק ושמה היא ואסורה. אלא אך לר' יהושע אסורה, שהרי מדברת ונסתרה אסורה משום שמא נבעלה ושמה מפסול. וכ"ש זו שיש בה דרכים לפסול שמא תחתיו ואם תמצא לומר קודם לכן שמא מפסול.

אלא קדשה אביה פחות מבת ג' שנים קשיא, תרי ספיקי נינהו, ספק מוכת עץ, וא"ת דרוסת איש שמא באונס. ויש אומרים דמוכת עץ פתחה סתומה הוא. ואיכא למידק מיהא דאמרינן לקמן גבי מתניתין מאי לאו דקא טעין פתח פתוח, לא דקא טעין טענת דמים, אלמא בטענת דמים מתסרא עליה, ואמאי והא ספיק ספיקא הוא דאיכא למיחש נמי למוכת עץ.

אבל איכא למימר מוכת עץ לא שכיחא ולא חיישין לה.

וההיא דאמרינן בפרק אלו נערות כלהי נמי חבוטי מחבטן, לומר שאם באת לחוש בסומא, נחוש לכל, אלא שאין חוששין לפי שאין בתולים נשורים אלא בחבטה גדולה שאינה מצויה. וכ"ש לדעת ת"ק דהתם דאמר הסומא יש לה טענת בתולים, שאינו חושש לחבטה דהשרת בתולים. ובכיוצא בה אמרו כן בירושלמי כמו שאכתוב בריש פרק ב' בס"ד. וכן אמרו שם שעליה להביא ראיה שהיא ממשפחת דורקטי, וכן משמע לקמן אפילו בטענת. אלמא לא חשו לשאינו מצוי.

ואיכא למימר דהיא כך פירושה, דקא טעין טענת דמים ובאשת כהן שקדשה פחותה מבת ג' שנים, דליכא ודאי אלא חד ספיקא, שמא מוכת עץ היא.

וא"ת משנתינו הא לאו באשת כהן בלחוד היא, אלא מעתה אשת ישראל תנשא בה.. כבר פרשתי שלא רצו לתת דבריהם לשעורים, ומשום כהן תקנו לכל, דלדיך נמי נטעון פתח פתוח הא לא מיתסרא אלא בפחות מבת ג', אי נמי באשת כהן, ואפילו הכי תקנו רבנן לכולהו.

חזקות

תוס' ר"ש משנן ט. ד"ה א"נ

רובא דתנוק, אלמי רובא דרבנן. וא"ת גבי אשת כהן מיהת אמאי לא מוקמי לה אחזק' היתר למי דקודם שהיתה תחתיו הוה³⁰⁰, ואיכא למי דחזק' אחריתי איכא דהא בבתי אית לה לאחזוקי עד האידנא והשת' הוא דאי לן למי דנבעלה, והא³⁰⁰ לא דמיא למקוה שנמדד ונמצא חסר דא' כל הטהרות שנעשו ע"ג טמאות ולא אמ' אוקמי' אחזק' עד השת', דהתם ה"ט כדמפ' בריש גמ' דנדה³⁰¹ דאיכא למי ביה חסר ואתאי חסר ואתאי, אבל הכא לא שייך למי בעיל ואתאי בעיל ואתאי.

תוספות כתובות ט':

אי למיתב לה כתובה כו' – משמע אם היה בא לב"ד היה נאמן להפסידה כתובתה אע"פ שלאוסרה עליו לא היה נאמן משום דאית לן למימר דשמא אינו בקי בפתח פתוח ואוקמה בחזקת היתר אבל מ"מ כתובתה הפסידה אע"פ שיש לנו לומר שהוא טועה בפתח פתוח דאית לן למימר אוקי ממונא בחזקת מריה

ספק ספיקא

מתהפך

תוספות כתובות ט':

אי למיתב לה כתובה כו' –

משמע אם היה בא לב"ד היה נאמן להפסידה כתובתה אע"פ שלאוסרה עליו לא היה נאמן משום דאית לן למימר דשמא אינו בקי בפתח פתוח ואוקמה בחזקת היתר אבל מ"מ כתובתה הפסידה אע"פ שיש לנו לומר שהוא טועה בפתח פתוח דאית לן למימר אוקי ממונא בחזקת מריה וקשה דאמאי מפסידה כתובתה והא הוה ספק ספיקא ספק אי הוא בקי בפתח פתוח אם לאו ואם תמצא לומר פתח פתוח הוה ספק באונס ספק ברצון דאפי' אשת כהן באונס לא מפסדה כתובתה

תוספות ישנים אות ב

ו' צס"א: שזינתה, ז' צת"י
עה"ג וי"מ דהכא לא חשיב
ספק ספיקא דאין יכולין
להתהפך ולומר צרישא ספק
באונס ספק ברצון ואת"ל
ברצון ספק וכו' ולהכי לא
חשיב אלא חדא ספיקא

גמרא בבא בתרא נ"ה:

דתנן הנכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלונית ואמר הלכתי למקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי לאותו מקום ואם לאו ר"א מטהר וחכמים מטמאין. שהיה ר"א אומר ספק ביאה טהור ספק מגע טומאה טמא.

רשב"ם בבא בתרא נ"ה:

דתנן כו' – ואליבא דר"א הוא דשייך הפסק כדמפרש ואזיל. בימות הגשמים – הויה רה"י לטומאה וספיקה טמא שהרי אין מהלכין בה בני אדם שלא לקלקל הזריעה. הלכתי למקום הלז – נכנסתי בבקעה זו. וחכמים מטמאים – דסוף סוף מה לי שדה אחת מה לי ב' שדות חדא ספיקא היא שמא הלך עד הקבר והאהיל שמא לא הלך וספיקו טמא. ספק ביאה טהור – היכא דמספקא ליה אם נכנס באותה שדה ואם תמצא לומר נכנס ספק אם בא עד מקום טומאה אם לאו וספק ספיקא הוא וטהור אבל היכא דליכא אלא ספק מגע דפשיטא ליה דנכנס באותה שדה אלא שספק לו אם נגע בקבר אם לאו חדא ספיקא הוא וטמא והלכך לרבי אליעזר אי מפסיק מצר וחצב בינתים וטומאה באחת מהן ואין יודע באיזה מהן נכנס ספק ביאה הוא וטהור ואי ליכא מצר בינתים ספק מגע איכא ולא ספק ביאה דכולהו שדה אחת הן וטמא.

יסוד הדין וספיקא דאורייתא

פני יהושע כתובות ט'

... ובשלמא לשיטת הרמב"ם והרמב"ן והר"ן וסייעתם דהא דקיי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא היינו מדרבנן א"כ איכא למימר דנהי דאמרינן ספק ספיקא לקולא היינו משום דהו"ל ספיקא דרבנן דמדאורייתא בחד ספיקא נמי שריא וא"כ הספק השני הוי ספיקא דרבנן דלקולא. אבל להחמיר לא אמרינן ספק ספיקא דמדאורייתא אין לחלק בין חדא ספיקא לכמה ספיקי וכיון שכתבנו דלהוציא אשה מבעל" אוקמוה אדאורייתא אתי' שפיר קושית התוס' אמאי לא מוקמינן לה בחזקת היתר. אלא התו' ורש"י לא סביר' להו הא מלתא

הרמב"ם וסייעתו אלא ס"ל דספיקא דאורייתא לחומרא היינו מדאורייתא כמ"ש כל הפוסקים ואין להאריך
כאן ...

לפי מה שכבר כתבתי דשיטת התוספת וסייעתם בהרבה מקומות דספיקא דאורייתא לחומרא היינו מן
התורה ולפ"ז הא דקיי"ל ספק ספיקא לקולא לא פירשו רבותינו היכא רמיזא ומנא להו אע"כ כמ"ש
הרשב"א ז"ל דספק ספיקא הוי כמו רוב דספק אחד הוי פלגא ופלגא וא"כ היכא דספק אחד הוא שקול
כגון הכא שספק תחתיו ספק אין תחתיו ה"ל פלגא ופלגא שפיר הוי אידך ספיקא ספק אונס דאע"ג דאונס
הוי מיעוטא אפ"ה מצטרפי מיעוטא לפלגא והו"ל רובא להתירא וכ"ש לשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו דספק
אחד נמי מן התורה מותר ומדרבנן החמירו דאית לן למימר דלא החמירו אלא בספק השקול אבל הכא שהספק
השני גורם דתו לא הוי פלגא ופלגא י"ל דמותר לגמרי ועוד דאיכא נמי חזקת היתר.

רמב"ם טומאת מת ט' יב

דבר ידוע שכל אלו הטמאות וכיוצא בהן שהן משום ספק, הרי הן של דבריהם, ואין טמא מן התורה אלא מי
שנטמא טומאה ודאית, אבל כל הספיקות, בין בטמאות בין במאכלות אסורות בין בעריות ושבתות, אין חייבין
עליהן אלא מדברי סופרים, כמו שביארנו בהלכות איסורי ביאה ובכמה מקומות. אף על פי כן, דבר שחייבין על
זדונו כרת ספיקו אסור מן התורה, שהרי העושה אותו חייב באשם תלוי, כמו שביארנו בהלכות שגגות:

ראב"ד טומאת מת ט'

(יב) דבר ידוע שכל אלו הטמאות וכו' – א"א זהו שיבוש גדול שהרי אמרו בכמה מקומות ספיקא דאורייתא
לחומרא וספיקא דרבנן לקולא וזו ספיקא דאורייתא היא אבל היה לו לומר משום דהו"ל ספק ספיקא ואפילו
בדאורייתא לקולא.

כסף משנה טומאת מת ט'

(יב) דבר ידוע שכל אלו הטמאות וכו' – כתב הראב"ד זהו שיבוש גדול שהרי אמרו בכמה מקומות וכו'. וי"ל
שרבינו סובר שמה שאמרו ספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן בעלמא הוא שהחמירו בספיקא וכתב הר"ן
בספ"ק דקידושין ובתשובה סימן נ' שהביא ראיה לדבריו מדאמרין פרק עשרה יוחסין התורה אמרה לא יבוא
ממזר ממזר ודאי הוא לא יבא הא ממזר ספק יבא וכן דעת הרמב"ן ואע"פ שהביא שם טענות החולקין על רבינו
מ"מ זהו דעת רבינו ויש ראיה לדבריו וכיון שכן אין בדברי רבינו שיבוש
ואחד מהטענות שכתב שם שטענו על רבינו הוא מדחייב רחמנא אשם תלוי ודבר זה יישבו רבינו שמצאתי
כתוב בספר ישן בסוף פרק זה כלשון הזה ואף על פי כן דבר שחייבים על זדונו כרת ספיקו אסור מן
התורה שהרי העושה אותו חייב אשם תלוי עכ"ל.

רמב"ם איסורי ביאה י"ח

(יז) השבויה שנפדית והיא בת שלש שנים ויום אחד או יתר, אסורה לכהונה, מפני שהיא ספק זונה, שמא
נבעלה לגוי. ואם יש לה עד שלא נתייחד הגוי עמה, הרי זו כשרה לכהונה. ואפילו עבד או אשה או קרוב נאמן
לעדות זו. ושתי שבויים שהעידה כל אחת מהן לחברתה, הרי אלו נאמנות. הואיל ואיסור כל הספיקות מדברי
סופרים, לפיכך הקלו בשבויה:

רמב"ם כלאים י'

(כז) בגד צמר שאבד בו חוט פשתן, או בגד פשתן שאבד בו חוט צמר, הרי זה לא ימכרנו לגוי, שמא ימכור
אותו הגוי לישראל. ולא יעשנו מרדעת לחמור, שמא ימצא אותו אחר ויקרענו מעל המרדעת וילבשנו, שהרי אין
הכלאים ניכר בו. וכיצד היא תקנת בגד זה, צובעו, שאין הצמר והפשתים עולין בצבע אחד, ומיד הוא ניכר לו
ושומטו. ואם לא ניכר, הרי זה מותר, שמא נשמת והלך לו, שהרי בדק ולא מצאו. וכבר ביארנו בביאות
אסורות שכל איסורי ספיקות מדברי סופרים, ולפיכך הקלו בספק זה:

רמב"ם שאר אבות הטומאות ט"ז

(א) מפני מה טיהרו חכמים ספק רשות הרבים, שהרי הציבור עושין הפסח בטומאה בזמן שהטמאים מרובין. אם טומאה ודאית נדחית מפניהם, קל וחומר לספק טומאה, שאיסור כל הספיקות מדבריהם, כמו שביארנו בהלכות ביאות אסורות:

ר"ן (על הרי"ף) קידושין טו, ב

גרסי' בגמ' [דף לט א] א"ר אסי אמר ר' יוחנן ערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני א"ל רבי זירא לרב אסי והא תניא ספק ערלה בארץ ישראל אסור בסוריא מותר. כלומר ואי ודאי בחוצה לארץ הלכה היא היכי מזלזלין בספקא אשתומם כשעה חדא א"ל אימר כך נאמרה ספקא מותר ודאה אסור. ויש שלמדו מכאן דמאי דאמרי' דספקא דאורייתא לחומרא דבר תורה הוא ולא מדברי סופרים דהא אמרינן הכא שהוצרכה הלכה להתיר ספקא.

ואי מהא לא איריא דהכא אצטריך למשרי כל שנולד בו שום ספק בעולם ואף על פי שאינו כדאי להתיר במקום אחר דמשום הכי אמרינן (ברכות דף לו א) דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ ואפילו יחיד במקום רבים דכל ספקא שריא ואפילו קרוב לודאי ואפילו לספוקי להדדי נמי שרי ואילו בשאר איסורין ודאי עובר משום לפני עור

ומיהו קושטא דמילתא הכי איתא דספקא דאורייתא איסורו דבר תורה שאם לא תאמר כן אשם תלוי למה וכ"ת שאני התם דאיתחזק איסורא הניחא למאן (כריתות דף יז ב) דבעי ביה חתיכה אחת משתי חתיכות אבל למאן דלא בעי מאי איכא למימר ואף על גב דסתם לן תנא בפרק כל היד [דף יד ב] דבעינן חתיכה משתי חתיכות לא משמע דאיהו ותנא דברייתא דלא בעי פליגי בהכי

ועוד מדאיבעי לן בפ"ק דחולין (דף יא א) מנא לן הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא ואתינן למפשטה משבירת עצם בפסח ודכותיה כדאיתא התם דרחמנא אמר ועצם לא תשברו בו וניחוש שמא ניקב קרום של מוח אלא דאמרינן זיל בתר רובא ואם איתא מאי ראייה מהנהו לרובא דעלמא דאתחזק איסורא דהא הנהו אפי' לא אזלינן בתר רובא שרו דספק טריפות נינהו וכל ספק איסורא רחמנא שרי אלא ודאי משמע דמאי דאמרינן דספק דאורייתא לחומרא דבר תורה ולא מדבריהם:

אבל הרי"ם ב"ן ז"ל כתב דמאי דאמרינן דספקא לחומרא מדבריהם הוא שהחמירו בספקו והביא ראייה לדבריו מדאמרינן בפרק עשרה יוחסין (דף עג א) בגמ' אי זה הוא שתוקי אמר רבא דבר תורה שתוקי כשר מ"ט רוב כשרים אצלה ומיעוט פסולין אצלה ואי דאזלי אינהו לגבה כל דפריש מרובא פריש מאי אמרת דילמא אזלא איהי לגבייהו ה"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי והתורה אמרה לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא אלמא לא אסרה תורה אלא האסורין ודאין הא ספק האסורין לא ואין זה מחוור דאדרבה דוק מינה דבעלמא ספקא דאורייתא אסור דאי לא למה ליה לרבא לארוכי לישניה כולי האי לימא מ"ט משום דהוה ליה ספק וספקא שרי ומאי שנא ממזר דנקט אלא ודאי ספק ממזר דוקא קאמר אבל שאר ספקי לא וממזר שאני דרביה רחמנא קרא להתיירא וכדאמרינן התם לעיל מיניה [דף עב ב] ת"ר גר נושא ממזרת והולד ממזר דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר גר לא ישא ממזרת מ"ט דר' יוסי חמשה קהלי כתיבי חד לכהנים וכו' וחד למשרי ממזר בשתוקי וחד למשרי שתוקי בישראל וכו' [ור' יהודה כהנים ולויים מחד קהל נפקין] ואיבעית אימא תרי קהלי נינהו ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מחד קרא נפקי לא יבא ממזר בקהל ה' בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא ואי בעית אימא [הכא נמי תרי] קהלי נינהו וטעמיה דר' יהודה מהכא הקהל חקה אחת לכם ולגר הגר אלמא מיתורא דקראי הוא דמיייתי ליה בין לר' יוסי בין לר' יהודה הא בעלמא ספקו כודאו. וכלשון הזה כתב רש"י ז"ל שם ואיבעית אימא הכא נמי תרי קהלי נינהו כלומר להנך תרתי דרשות תרי קראי איצטריכו דאי לא אייתי קרא לא הוה דרשינן ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק יבא אלא הוה אמרינן ככל שאר ספקי אסור על הודאי אזהרת ודאי ללקות עליו ועל הספק אזהרת ספק לאיסורא ע"כ:

שו"ת הרשב"א א:תא

ותדע לך עוד דהא ספק ספקא עדיין/עדיף/כרוב. ואפשר דאלימ התרו יותר מרוב. דהא רבי יהושע לגבי יוחסין פסיל בחד רובא ומכשר ספק ספקא. וכיון שכן כי היכי דאזלינן בתר רובא להתיר בכל איסורין שבתורה ואפילו

בדאיתחזק איסור כגון חתיכת איסור שנתערב בשתים של התר הוא הדין בתרי ספיקי דשריא ואפי' בדאיתחז' איסורא.

סיכומים באחרונים

ש"ך יורה דעה ק"י

יא. **אם השני הספיקות הם משם אחד אינו ספק ספיקא** כגון הנושא קטנה ונבעלה תחתיו אע"פ שיש כאן ס"ס ספק באונס ספק ברצון ואת"ל ברצון שמא נבעלה כשהיא קטנה ופתוי קטנה אונס הוא אפ"ה אסורה עליו דמכל מקום אי אתה מתירה אלא מטעם אונס והרי הכל שם אונס אחד הוא וכן כל כיוצא בזה. יב. אבל כל שהספק הראשון מתיר יותר מן האחרון מתירין ס"ס כזה.

יג. **ספק ספיקא שאינו מתהפך אינו ס"ס**. הדמיון מצא הסכין פגום לאחר שחיטה דיש ספק ספיקא שמא בעצם המפרקת נפגם ואת"ל שלא נפגם בעצם המפרקת שמא במיעוט בתרא של סימן נפגם זה הספק ספיקא לא תוכל להפוך ולומר שמא במיעוט בתרא נפגם ואת"ל במיעוט קמא א"כ ודאי נבילה היא ולא תוכל לומר שמא במיעוט בתרא נפגם ואת"ל שלא נפגם במיעוט בתרא שמא בעצם המפרקת נפגם דשניהם אין חשש איסור **והכל אחד הוא** וכן כל כיוצא בזה.

יד. וכן נשבר העצם למעלה מהארכובה ואין עור ובשר חופין את רובו ואינו ידוע אם נעשה קודם שחיטה או לאחר שחיטה אינו מותר משום ס"ס דלא תוכל להפוך ולומר את"ל יצא לחוץ שמא לאחר שחיטה שלאחר שחיטה לא שייך לחלק בין יצא לחוץ או לא וכיון שאמרת את"ל יצא לחוץ ע"כ קודם שחיטה הוא וכן כל כיוצא בזה.

טו. ודוקא נשבר העצם וכל כיוצא בו ששני הספיקות הם בשוה בגוף אחד מצד עצמו א"כ מה ראית להתחיל שמא לאחר שחיטה כו' אימא לאידך גיסא שמא יצא לחוץ ולא תוכל שוב לומר כלל שמא לאחר שחיטה. אבל נמצא צפורן של ארי יושבת בגבו של שור ולא ראינו ארי נכנס ה"ז ס"ס ספק נכנס או לא ואת"ל נכנס שמא לא דרס וצפורן זה לא מיד הארי הוא אלא נתחכך בכותל וישב לו צפורן זה בגבו וכן עבר ובישל תוך י"ב חדש פירות שיש לחוש שיש תולעים בהן בלא בדיקה מותר משום ס"ס שמא אין שם תולע ואת"ל היה שמא נימוח. וכן גבינה שיש בה ספק אם העמידה בעור קיבת נבלה מותרת משום ס"ס שמא לא העמידה בעור קיבת נבילה ואת"ל העמידה שמא אין שם בנותן טעם ואע"פ שבכל אלו א"א להתהפך מ"מ כיון שאין הב' ספיקות שוין והרי אין אתה יכול לומר שצפורן זה מיד הארי הוא א"כ ידוע שנכנס וא"כ מתחלה צריך אתה לדון אם נכנס כלל או לא. וכן אי אתה יכול לאסור התבשיל א"כ ידוע שיש שם תולע וא"כ מתחלה צריך אתה לדון אם יש שם תולע או לא. וכן בגבינה. וכן כל כיוצא בזה וכן נשבר גף של עוף ואינו ידוע אם קודם שחיטה או לאחר שחיטה מותר מטעם ס"ס שמא לאחר שחיטה ואת"ל קודם שחיטה שמא לא ניקבה הריאה ואין אתה יכול לומר אימא לאידך גיסא שמא ניקבה הריאה כו' דכיון דשבירת הגף אינה טרפה מצד עצמה אלא מצד שניקבה הריאה א"כ איך תתחיל לומר שמא ניקבה הריאה והרי אין ריעותא בריאה כלל וע"כ מכח שבירת הגף אתה בא לדון על הריאה וא"כ מתחלה צריך אתה לדון על הגף עצמו אימת נשבר. וכן כל כיוצא בזה.

פרי חדש כללי ספק ספקא

סעיף ז

כתב הב"ח בסימן נ"ג [סוף הסימן] **דמאי דמכשרין מטעם ספק ספיקא היינו היכא דהאיסור וההיתר שוין, אבל היכא דאיכא למתלי באיסור טפי מבהיתר תלין לחומרא**. וכהאי גוונא כתב הר"ן בפרק קמא דחולין [ג, א ד"ה תניא] ע"ש ע"כ. ויפה כתב. ועיין מה שכתבתי בארוכה בריש סימן כ"ט ע"ש:

סעיף יב

גרסינן בפרק קמא דכתובות [שם] האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו, ואמאי ספק ספיקא הוא ספק תחתיו ספק אינו תחתיו, ואם תמצא לומר תחתיו ספק באונס ספק ברצון, לא צריכא באשת כהן. פירוש שהאונס אוסר בה. ואיבעית אימא באשת ישראל וכגון דקביל בה אביה קדושין פחות מבת שלש שנים ויום

אחד. פירוש דליכא למימר שמא אינה תחתיו דא"כ היו בתוליה חוזרין. וכתבו על זה בתוספות [ד"ה ואין] ז"ל, ואם תאמר אכתי איכא ספק ספיקא ספק באונס ספק ברצון ואם תמצא לומר ברצון ספק כשהיא קטנה ופיתוי קטנה אונס הוא, וי"ל דשם אונס חד הוא ע"כ. וכן כתב המגיד משנה ריש פרק ג' מהלכות איסורי ביאה [הלכה ב] בשם המפרשים, וכן כתב בפסקי מהרא"י [תרומת הדשן ח"ב] בסימן ק"ל על מה ששאלוהו [סימן קכט] בשני שעירים שנולדו מעז אחת שהיתה חולבת ז"ל השואל, ועוד יבאר לי מר אם יש להתיר השני בכורות מטעם ספק ספיקא שמא זה לא יצא ראשון, ואם תמצא לומר דיצא ראשון שמא הלכה כמאן דאמר [בכורות כ, ב] חלב פוטר. אך קצת נראה לי דוחק בזו מאי טעמא דמאן דאמר חלב פוטר משום דרוב בהמות אינן חולבות אלא אם כן יולדות וא"כ הכל שם חד ספיקא הוא שמא כבר ביכרה וזה לא יצא ראשון. והשיב הרב ז"ל, אפילו ליכא מאן דסבר חלב פוטר, מכל מקום ליכא מאן דפליג דספיקא הוא שמא ילדה כבר, וא"כ איכא ספק ספיקא שמא ילדה כבר ואילו גדיים שניהם פשוטים, ואם תמצא לומר לא ביכרה כבר איכא למימר אכל אחד זה אינו בכור. ומה שכתב דשם חד ספיקא הוא, ליתא, דודאי אם ילדה העז זכר ונקבה והוה מספקא לן איזו נפק תחלה כהאי עובדא אירע מקרוב ושאלני מהר"ר משה על הדבר ורצה לומר גם הוא דשם חד ספיקא הוא, והבאתי לו ראיות דחשיב שפיר ספק ספיקא אפילו בכהאי גוונא. ואף לפי דבריו לא דמי לספק ספיקא דידך, דהתם הספק האחרון אינו מוסיף ומתיר כלום יותר מן הראשון, וכן הראשון יותר מן האחרון, דספיקא שמא ילדה כבר וכבר נפטר רחמה קודם שילדה עכשיו הני תאומים וספק האחרון נמי היינו מעין זה דשמא הנקבה ילדה תחילה ונפטר הרחם קודם לידת הזכר דבנקבה גופא אין נפקותא, אבל נדון דידן הספק הראשון מתיר טפי מן האחרון דאם ילדה כבר א"כ אלו התאומים שניהם פשוטים וכהאי גוונא חשיב שפיר ספק ספיקא דשני הספיקות אינם שם אחד, אמנם נראה דודאי לא מהני ספק ספיקא כהאי גוונא, דכיון דספק הראשון דאורייתא אינו בטל ברוב כל שכן חד בחד עכ"ל. פירוש ואף כשילדה העז זכר ונקבה מקרי חד ספק דגוף וחד ספק דתערובת, כיון שהספק השני אינו נולד אלא מחמת הזכר ונקבה שנולדו ביחד ונתערבו שלא נודע איזה מהם יצא תחלה מקרי ספק דתערובת.

ומיהו איכא למידק בדברי הרב ז"ל דבלאו האי טעמא דספק הראשון דאורייתא לא מקרי ספק ספיקא משום דהוה ליה ספק ספיקא בתרי גופי, חד ספק באם שמא ילדה כבר, וחד בולדות שמא אינו זה אלא זה, וספק ספיקא בתרי גופי לא אמרינן וכדלעיל בכלל י' ע"ש,

וי"ל דאין הכי נמי דהוי מצי למימר הכי אלא דעדיפא מינה קאמר. **באופן שנמצינו למדים דלא מיבעיא כשהספק האחד מוסיף על חברו בהיתר דמקרי ספק ספיקא ולא הוי שם אחד, אלא אפילו שלא יש שינוי בין שני הספקות אלא תוספת דמציאות כגון ההיא שילדה זכר ונקבה, דלספיקא קמא דשמא ילדה כבר אלו גדיים שניהם פשוטים, ואידך ספיקא דשמא הנקבה ילדה תחלה הרי הוסיף שלא קדם שום ולד לנקבה זו, ומקרי ספק ספיקא אפילו בכהאי גוונא.** ומיהו מודה מהרא"י שאם הם שם אחד דלא מקרי ספק ספיקא כדמוכח להדיא מדבריו וכמו שכתבתי בשם תוספות דכתובות. ובאמת שצריך להתיישב בכלל זה של מהרא"י, שהרי הרשב"א בתשובה [ח"א] בסימן אלף רי"ו כתב ז"ל, ששאלת במקדש את האשה ויש ספק בדבר אם היא גדולה או קטנה כי לא ידעו מספר שנותיה, ונמלך הבעל וגירשה, או מיאנה בו ונבדקה ולא מצאו לה סימנים אם מותרת לבנו אם לא. והשיב הרב ז"ל אשה זו שנסתפקו במספר שנותיה אנו חוששין שמא כבר הגיעה לכלל שנותיה ומקודשת היא דבר תורה, ואם נבדקה ולא מצאו לה סימנים אפשר שגם בזו אנו חוששין לשמא נשרו וכדרבא [נדה מו, א]. אלא שיש להתיישב בזה לפי שיש לומר שיש בזה שתי ספיקות ספק הגיעה לכלל שנותיה ספק לא הגיעה כשקדשה, ואפילו אם תמצא לומר שהגיעה ספק הביאה סימנים ונשרו ספק לא הביאה, וכל ספק ספיקא אפילו בשל תורה לקולא. ואפילו הכי אינו רואה בזה להקל כי יש עוד להתיישב בדבר עכ"ל. הנה הרב כתב בדין זה שצריך להתיישב משום דמשמע ליה דהני תרי ספיקי הוו כשם אחד, דכי מספקא לן אם הגיעה לכלל שנותיה ר"ל ספק אם היא גדולה או קטנה וכי קאמרינן אם תמצא לומר שהגיעה דהיינו גדולה תו ליכא לספוקי אם לא הביאה סימנים, וא"כ גם בנדון מהרא"י בדין עז שילדה זכר ונקבה כי מספקא לן שמא ילדה כבר ר"ל שמא ילדה כבר וזכר זה אינו בכור או שמא לא ילדה כבר וזכר זה בכור הוא, א"כ לכשתמצי לומר שלא ילדה כבר הוי כאילו אנו עושין במונח שהזכר בכור ותו ליכא לספוקי דשמא הנקבה ילדה תחלה. ולפיכך למעשה צריך להתיישב בכלל זה וכמו שכתב הרשב"א. ועיין בפרט זה בתשובות מהר"ט חלק א' סימן מ"א ונ"א ע"ש:

כתב בסוף ספר הליכות עולם [שער ה פרק ג ד"ה ספיקא] וז"ל, קבלתי ממורי החכם נר"ו שלא נקרא ספק ספיקא אלא מתהפכת משני צדדין אבל אם אינו מתהפכת לא מקרי ספק ספיקא ולחומרא דיינין לה כדין ספיקא אחת, והמשל כגון ספק נגע ספק לא נגע, ואם תמצא לומר נגע ספק שרץ ספק צפרדע, ואם תמצא לומר שרץ, ספק נגע או לא, וכן כל כהאי גוונא הוי ספק ספיקא. ואשר אינה מתהפכת כגון ספק נכנס ספק לא נכנס, ואם תמצא לומר נכנס ספק נגע. אבל להפך שני ספקות שכשתקח בראשונה ספק נגע ספק לא נגע, ואם תמצא לומר נגע לא תוכל לומר שוב ספק נכנס או לא וכן כל כהאי גוונא לא הוי ספק ספיקא, וכן כתב בתשובות הריב"ש בשם התוספות ע"כ. והוא בהריב"ש בסימן קצ"ב ע"ש. וספרי תשובות האחרונים ז"ל מלאים מכלל זה לפי שנמשכו אחר הריב"ש שכתבו ולא דקדקו אחריו ולא עיינו בו אם הוא אמיתי ומוסכם או לא. אבל יש חבילות חבילות של ספק ספיקות בדברי הראשונים ז"ל שאע"פ שאינם מתהפכים חשבי להו ספק ספיקא וא"כ תמוש ותנתק זו היתד התקועה.

האחד בדברי הרשב"א בחדושי דחולין דף מ"ג [מו, ב ד"ה הני תרתין] ובתורת הבית [בית ב שער ג] דף ל"ה [ע"ג] שהתיר סירכא תלויה משום ספק ספיקא, ספק מחמת נקב ספק שלא מחמת נקב, ואם תמצא לומר מחמת נקב שמא קרום העליון בלבד הוא שניקב. ואף על פי שאינו מתהפך קרי ליה הרב ספק ספיקא. וכן בתורת הבית דף מ"ה [שם מו, ב] גבי דרוסה כתב ז"ל ואני תמה עאל ויתב ושתיק ואינהו מקרקרן למה אנו חוששין להם דהא כל חדא וחדא בספק ספיקא עומדת, שמא לא דרס לזו, ואפילו תמצא לומר שזו היא שדרס שמא במקום שאינה נטרפת בכך דרסה, וכל מקום שאתה מוצא ספק ספיקא אפילו בדאורייתא מותר, ולא היא שכולן בספק אחד הן שמא כולן דרס עד כאן. פירוש לפירושו דכיון דכולן בספק אחד הן ואין כאן ודאי כשרה ליכא למתלי בחדא טפי מאינך. וליכא למימר ספק הכה כולן או לא, ואם תמצא לומר הכה כולן דילמא במקום שאינו מטריף, דכיון דאיהו שתיק ואינהו מקרקרן מוכחא מילתא טפי שדרסן והכה במ וליכא אלא חדא ספיקא שמא הכה במקום שאינו מטריף. ומיהו לשיטת ר"י [הובא בתורת הבית בית ד שער ב כד, ב] דחד ספק דגוף וחד ספק דתערובת לא מקרי ספק ספיקא לא צריכינן לתירוצו של הרשב"א דהא הכה בכהאי גוונא הוא דהוי.

ומכל מקום שמעינן מיהא מדבריו דהגם דספק זה אינו מתהפך קרי ליה ספק ספיקא. וכן מצינו לו בתשובה [ח"א] בסימן ק"ב שכתב ז"ל, ואפילו אותן ערימות שראינו שנפלו עליהם גשמים אנו תולין בהם להקל שמא לא נכנסו בהם מים אלא בשבולין העליונים, ואם תמצא לומר שנכנסו שמא לא הספיקו להחמיץ שלא כל שבא במים מחמיץ, והוה ליה ספק ספיקא ולקולא. וספק ספיקא כיוצא בזה כתב [שם] בסימן ת"א ע"ש. וכן בסימן ק"י כתב דלמאן דאמר דאיסור גבינות של עכו"ם משום חלב דקאי ביני אטפי לא התירו אף על פי שהוא ספק ספיקא, שמא לא נתערב, ואם תמצא לומר שנתערב שמא ליכא ביני אטפי כלל וספק ספיקא אפילו בדאורייתא שרי. וכן בסימן תצ"ז כתב הרב ז"ל כל היכא דאיכא ספק ספיקא אפילו באיסורי תורה הולכין להקל וכלי מדין הא איכא ספק ספיקא, ותלתא ספיקי נמי איכא למאן דאמר [עבודה זרה עה, ב] לא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא, חדא דדילמא לא בשלו בו ביום, ואם תמצא לומר היום שמא לא נשתמשו בו בדברים האסורים, ואם תמצא לומר בדברים האסורים שמא בדברים הפוגמים בתבשיל כגון חומץ בגריסין וכיוצא בו. ואפשר דבדין היה להשתמש בו לכתחילה ככל ספק ספיקא דמותר אפילו לכתחילה אלא דעשו הרחקה יתירה באיסורי גוים עכ"ל. הנה כל מעיין עין בעין יראה דכל הני מיני ספק ספיקא לא מתהפכי וקחשיב להו הרב ספק ספיקא.

המקום השני בדברי הרא"ש [סימן טז] והתוספות [ד"ה אתיא] בפרק קמא דחולין דף י"א [ע"א] שכתבו דאם עשו גבינות מכמה בהמות ואח"כ נשחטה האחת ונמצאת טרפה שכולם אסורות. ומיהו בטרפה מחמת שהריאה היא סרוכה אין לאסור דהוה ליה ספק ספיקא, ספק אינה טרפה, ואם תמצא לומר טרפה אימא דאחר כך נטרפה עד כאן. וכן פסק המחבר לעיל בסימן פ"א סעיף ב' ע"ש. ואף על גב שאינו מתהפך דאי תימא דמקמי הכי נטרפה תו ליכא לספוקי מידי. וכן כתב הרא"ש עוד בתשובה בכלל ב' [סימן א] הביאו הטור לקמן בסימן רצ"ג [עמוד רצג] שאין לחוש על התבואה מספק לאוסרה שהוא ספק ספיקא, שמא הוא מתבואת שנה שעברה, ואפילו היא מתבואת שנה זו שמא נשרשה לפני העומר ע"כ. **ולא הוי מתהפך וקרי ליה הרב ספק ספיקא.** וכן יש לדקדק עוד מדברי התוספות דפרק קמא דכתובות דף ט' ע"א ד"ה ואי בעית אימא כו' וע"ב ד"ה אי למיתב לה כו' ע"ש. וכן מדברי התוספות דסוף פרק אין מעמידין [עבודה זרה לח, ב ד"ה אין] גבי מה שכתבו דסתם כלים מותרים משום ספק ספיקא ע"ש. והכי מוכח נמי מדברי התוספות דפרק קמא דבבא קמא דף י"א [ע"א ד"ה דקא וד"ה שליא] גבי שליא שיצתה מקצתה עיין שם.

והמקום השלישי בדברי הר"ן בפרק אלו טרפות [חולין יב, א ד"ה ריאה] גבי הא דאיתא התם דריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה, כתב הרב ז"ל טעמא משום דאיכא תרי ספיקי ספק מחמת דופן ספק מחמת ריאה, ואם

תמצא לומר מחמת ריאה שמא לא ניקבה עד כאן. והך ספק ספיקא נמי אינו מתהפך וחשיב ליה ספק ספיקא. וכן מוכח עוד מדבריו גם כן בתשובה בסימן (ס"ד) [נט אות ד] דספק ספיקא שאינו מתהפך מקרי ספק ספיקא עיין שם.

והרביעי בדברי רש"י בפרק השולח [גיטין מה, ב ד"ה ואמרי] גבי ספר תורה שנמצא ביד נכרי דאמרי לה קורין בו, פירש הרב משום דספק ספיקא הוא שמא ישראל כתבו, ואם תמצא לומר גוי כתבו שמא למכור לישראל כתבו ולא לשם עכו"ם, עד כאן. וזה אינו מתהפך דאם תמצא לומר לשם עכו"ם כתבו, תו ליכא לספוקי מידי. והמקום החמישי הביא מהרי"ט [ח"ב יו"ד סימן ב] בשם הריטב"א ט] שכתב בפרק המגרש [שם פח, ב ד"ה והא דקתני סיפא] גבי נפק עליה קלא דאקדשה קדושי ספק כגון ספק קרוב לו ספק קרוב לה, שכתב ואף על גב דאי הוה סהדי דהכי הוא אסרינן לעלמא, השתא דלא אתחזקא מילתא אלא בקלא לא אסרינן לה, מאי טעמא תרי ספיקי נינהו, דילמא קלא לאו קושטא היא ואם תמצא לומר קושטא אימור קרוב לו, ותרי ספיקי דאורייתא לקולא עכ"ל. ואין זה מתהפך וקרי ליה הרב ספק ספיקא.

והששי מדברי המגיד משנה בפרק י"ח מהלכות איסורי ביאה [הלכה י] שעל מה שכתב הרמב"ם ז"ל כהן שקידש גדולה ואחר זמן בא עליה וטען שמצאה דרוסת איש נאסרה עליו מספק שמא קודם קדושינן נבעלה או אחר קדושינן, כתב המגיד משנה וכבר שאלו דשמה מוכת עץ היא ויש כאן שני ספיקות, ותרצו שמוכת עץ דבר שאינו מצוי הוא ואין חוששין לו עכ"ל. ואין זה מתהפך דכי קאמרינן ספק תחתיו ספק אין תחתיו תו לא מצוין למימר ואם תמצא לומר תחתיו שמא מוכת עץ היא ואף על פי כן מחשיב שפיר ספק ספיקא. ודברי המגיד משנה הנ"ל הביא הרשב"א בתשובות [ח"א] בסימן ת"א בשם הראשונים ע"ש. עוד הביא הרב מהרי"ט ראה מהא דאמרינן בפרק קמא דפסחים [י, א] ספק על ספק לא על היינו בקעה ובפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן דתנן הנכנס לבקעה כו'. וכתבו התוספות [ד"ה ספק ביאה] בשם ר"י וכן פירש ר"ת בעכו"ם פרק בתרא [עבודה זרה ע, א] י' דטעמא דרבי אליעזר דמטהר, משום דלא גמרינן מסוטה אלא בספק אחת אבל בתרי ספיקי לא, ורבנן סברי כיון דמן הדין אפילו בספיקא אחת היה לנו לטהר דאוקמא אחזקת טהרה ואפילו הכי טמא הוא הדין אפילו בתרי ספיקי, הרי בנדון עצמו שאמר בעל הליכות עולם דלא מקרי ספק ספיקא, בין לרבנן בין לרבי אליעזר חשיב שפיר תרי ספיקי, אלא דרבנן מטמאים מטעם דספק טומאה ברשות היחיד גזרת הכתוב היא עכ"ל.

ועוד נראה להביא ראה מהא דאמרינן בפרק בתרא דעכו"ם [שם] גבי הנהו גנבי דפתחו חביתא טובא, דאמר שמאל חמרא שרי, ואמרינן דטעמא דמילתא דכיון דאיכא דפתחי לשום ממונא הוה ליה ספק ספיקא. ופירש רש"י [ד"ה הוי ספק ספיקא] ספק ישראל ספק גוי, ואם תמצא לומר גוי ספק נגע ספק לא נגע. ואין זה מתהפך דאי מספקא לן אי נגע או לא נגע היינו ודאי גוי ותו ליכא לספוקי מידי. ועוד ראה מטבעת של עכו"ם שנפלה לריבוא ומריבוא לריבוא דאיתא בפרק התערובות [זבחים עד, א] דכל חדא וחדא שריא משום תרי ספיקי, דבכל חדא וחדא איכא למימר לא זו היא שנפלה כאן, ואם תמצא לומר זו היא שנפלה כאן שמא לא זו היא שנפלה לריבוא ראשון. ואין זה מתהפך דלכי נימא שזו היא שנפלה לריבוא ראשון תו ליכא לספוקי מידי.

הרי הוכחנו בראיות ברורות מדברי רש"י והתוספות והרשב"א והריטב"א והרא"ש והר"ן והמגיד משנה והראשונים ז"ל ומהש"ס דליתא להך כללא דכיל לן הריב"ש בשם התוספות, ולכן אמינא ולא מסתפינא במטותא מיניכו רבנן דלא תיזלו בתר איפכא ולא תציתו ליה.

אמנם ראיתי להש"ך [אות יד - טו] שכתב ז"ל, כתב בתשובות הרמ"ע [מפאנו] סימן צ"ז מעשה בעוף אחד שנשבר העצם מן הארכובה ולמעלה ואין עור ובשר חופין את רובו ולא הרגיש השוחט בשבירה זו בשעת שחיטה אם יש להתירו מכח ספק ספיקא, שמא לאחר שחיטה, ואם תמצא לומר קודם שחיטה שמא לא יצא לחוץ קודם שחיטה. תשובה כבר ידעת שאין מתירין שום איסור מכח ספק ספיקא אלא בזמן שהשני ספיקות מתהפכין וכאן אי אפשר להפכן א"כ אין זה אלא ספק אחד, עד כאן. ור"ל דליכא למימר אם תמצא לומר יצא לחוץ שמא לאחר שחיטה, דלאחר שחיטה לא שייך לפלוגי בין יצא לחוץ או לא, וכיון שאמרת אם תמצא לומר יצא לחוץ על כרחך קודם שחיטה הוא, וכן כתב בסוף ספר הליכות עולם כו'. ויש להקשות דהא כתב הרשב"א בחדושי פרק אלו טרפות [חולין נג, ב ד"ה ונראה] והב"י סימן נ"ז [עמוד שסא ד"ה ומשמע] דבנמצא צפורן של ארי יושבת לו בגבו וספק אם נכנס הארי או לא מותר מטעם ספק ספיקא, ספק לא נכנס, ואם תמצא לומר נכנס שמא צפורן זה לא מיד הארי הוא אלא בכותל נתחכך עכ"ל. והשתא הא אינו מתהפך דליכא למימר אם תמצא לומר מן הארי שמא אינו נכנס, ונראה לומר דשאני הכא גבי נשבר העצם דהשני ספיקות הם בגוף העצם א"כ כיון ששניהם בגוף אחד מאן לימא לן להתחיל שמא לאחר שחיטה כו', אימא לאידך גיסא שמא יצא לחוץ ולא תוכל שוב לומר כלל שמא לאחר שחיטה, אבל הכא כשתרצה לומר שמא צפורן זה מיד הארי הוא אם כן תתפוס שבדאי נכנס, וא"כ היאך תתפוס מתחלה בודאי נכנס, (וא"כ) [ועל כרחך] מתחלה צריך אתה לדון אם

נכנס כלל או לא, ואם תמצא לומר נכנס שמא לא דרס וצפורן זה מהכותל הוא ואף שלא תוכל להפכו מקרי ספק ספיקא כיון דהספק הראשון הוא שמא לא נכנס. ומצאתי בתשובות הרמ"ע [מפאנן] סימן קכ"ו כדברי כו'. מיהו קשה דהא בנשבר הגף ואינו ידוע אם קודם שחיטה או לאחר שחיטה הוי ספק ספיקא, הא לא תוכל להפוך ולומר אם תמצא לומר ניקבה הריאה שמא לאחר שחיטה דלאחר שחיטה לא שייך לחלק בין נקיבת הריאה או לא, ויש לומר דשאני התם כיון דאין השבירה פוסלת מצד עצמו אלא מצד הריאה א"כ איך תתחיל ותאמר שמא ניקבה הריאה כיון שאין ריעותא בריאה, ובעל כרחך מכח שבירת הגף אתה בא לדון על הריאה וא"כ מתחילה צריך אתה לדון על הגף אימת נשבר עכ"ל הש"ך.

ואינו רואה לדברים אלו שום ממשות, שהרי המקור שממנו יצא כלל זה שהוא הריב"ש ובעל הליכות עולם אינו אלא בספק נכנס ואף על פי כן כתבו דלא מקרי ספק ספיקא כיון שאינו מתהפך, **ודבר זה כבר נתבאר ביטולו בראיות מוכרחות לעין כל מנין לנו לבדות ולהמציא חילוקים אחרים מדעתנו כדי לעשות בניינים חדשים וכיון שהיסוד רעוע כל הבנין נופל ארצה. וגם דברי הש"ך בלתי מובנים שהרי גבי נשבר העצם נמי לא מצינן למימר מתחלה שמא יצא לחוץ, דא"כ נתפוס בודאי שנשבר מחיים, ואיך תתפוס מתחלה שבודאי נשבר מחיים, ועל כרחך צריך אתה לדון מתחלה אם נשבר מחיים ואם תמצא לומר נשבר מחיים שמא לא יצא. וגם איכא למידק בתשובות הרמ"ע דכיון שלא היו עור ובשר חופין את רובו א"כ אין כאן אלא ספק אחד שמא לאחר שחיטה ולכולי עלמא טרפה.**

סוף דבר שדברי הש"ך בכלל זה אין להם קיום ויש להם סתירה מקצת מקומות שהבאתי לעיל אלא שאין רצוני להאריך בביטול דברים מבודים מן הלב שאין להם שום יסוד. **ותרצתא דמילתא דכל ספק ספיקא בין מתהפך ובין שאינו מתהפך נמי מקרי ספק ספיקא, וכן בדין שהרי יש כאן שני צדדין להתיר, והנה בספק ראשון הוה ליה פלגא ופלגא, וכי מספקינן תו ספק שני הוה ליה כרוב דמן התורה אזלינן בתר רובא, וא"כ אף בשאינו מתהפך איכא תרי צדדין וספיקי להתיר ומה בכך שאינו מתהפך. ואין לפקפק עוד בכלל זה שדברים ברורים הם והכי נקטינן:**

שב שמעתתא שמעתתא א פרק יח

הלכה מרווחת דספק ספיקא לקולא, אמנם כתבו הפוסקים דבעינן שיהיו שני הספיקות שקולים, אבל אם ספק אחד אינו שקול הוי ליה כמאן דליתא, וכמבואר בתוספות פרק קמא דכתובות דף ט' א' ד"ה ואבע"א, שהקשו אכתי נוקמה בחזקת היתר ונימא באונס, ותירצו דאונס קלא אית לה ורובא ברצון, והקשו דאם כן בספק ספיקא נמי תיאסר, דספק אונס כמאן דליתא, ואומר ר"י דהאי רובא דרצון לא הוי רוב גמור אלא מדרבנן ע"ש, ומבואר דהיכא דהספק אינו שקול לא הוי בגדר ספק:

וביחודשי פני יהושע [שם] הקשה לפי מ"ש הרשב"א (בתשובה ח"א סי' ת"א) בטעמא דספק ספיקא לקולא משום דאזלינן בתר רובא, ואם כן היכא דספק אחד שקול כגון הכא שספק תחתיו ספק אינו תחתיו הו"ל פלגא ופלגא, אף על גב דאונס הוי מיעוטא אפילו הכי מצטרף מיעוטא לפלגא, וה"ל רובא להתירא וע"ש סוף דבריו ז"ל, ולא הבנתי טעמו של דבר, דכיון שספק אחד שקול אפילו אם השני לא שכיח שפיר מקרי ספק ספיקא לטעם הרשב"א ז"ל דהוי ליה רובא וצע"ג עכ"ל. ובקונטרס אחרון כתב הפני יהושע בזה וז"ל, וכמדומה לי באמת שראיתי בכמה פוסקים ראשונים ואחרונים דהיכא דספק אחד שקול אף על גב דשני אינו שקול אפילו הכי חשבינן ליה ספק ספיקא, מיהו אפשר דתוספות ס"ל דמיעוט לגמרי כמאן דליתא לרבנן דפליגי אדר' מאיר, מה שאין כן לשיטת ר"ת שפסק [במסכת בכורות דף כ' ב' בד"ה חלב פוטר] דקיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל דהיכא דמיעוט מסייע לחזקה הוה ליה פלגא ופלגא וכמו שכתב בהגהת שו"ע י"ד (שט"ז ס"ג), א"כ הכא נמי יש לומר דהמיעוט מספיק שני מסייע לפלגא דספק ראשון והוה ליה רובא, והדבר צריך תלמוד עכ"ל:

והנה מאי דתלי לה בפלוגתא דרבי מאיר ורבנן (בימות קי"ט ב') בסמוך מיעוטא לחזקה, לא אדע דהא מאי דסברי רבנן דלא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה היינו משום דסברי רובא וחזקה רובא עדיף, ואם כן אף על גב דמיעוט מסייע לחזקה כיון דרובא עדיף הוא עדיף מן המיעוט עם החזקה, אבל כאן בספק ספיקא כיון דספק אחד שקול דהוי ליה כמחצה על מחצה, למה לא יסייע המיעוט מן ספק שני בכדי שיהיה רובא נוטה להתיר: אלא דבעיקר הדין אם בעינן שני הספיקות שקולין, נראה דודאי בעינן שני הספיקות שוין להיות שקול, וראיה מהא דאיתא בנדה ריש פרק האשה [נט, ב], איבעיא להו איש ואשה יושבין מה לי אמר ר' שמעון, כי אמר רבי שמעון עומדת דדחיק לה עלמא ויושבת דחד ספק אבל בספק ספיקא לא אמר או דלמא לא שנא, ת"ש כיון דאמר ר"ש חזקת דמים מן האשה ל"ש עומדין ולא שנא יושבין ע"ש שכתב רש"י (ד"ה ת"ש) מדקתני חזקה אלמא לא מספקא דם באיש כלל ע"ש, ואי נימא דמיעוט מצטרף לספק השקול אם כן היכי מוכח מהא דתנן

חזקת דמים מן האשה, נהי דחזקה הוא כך אבל מיעוט על כל פנים איכא דאתי דם מן האיש, אלא על כרחך דספק ספיקא שאינו שלם בצדדיו לא הוי ספק ספיקא: אמנם צריך להתבונן בהא דכתב הרשב"א בתשובה (ח"א) סימן ת"א דמהני ספק ספיקא אפילו נגד חזקה, והיכי מהני הא ספק אחד אינו שקול כיון דאיכא חזקה נגד ספק אחד, ונראה דודאי בכה"ג שכתבו תוס' ספק ספיקא, דנימא ס"ס ספק תחתיו ספק אינו תחתיו ואת"ל תחתיו אימר באונס, וכיון דרובא ברצון אם היה רוב גמור אם כן ספק אונס כמאן דליתא והוי ליה כאלו אין כאן רק ספק אחד ספק תחתיו, אבל בספק ספיקא נגד חזקה ולדמיון נגד חזקת שאינו זבוח או נגד חזקת אשת איש וכיון דספק ספיקא כרוב הרי באין שני הספיקות יחד שהם להתירא, ולהוציא הדבר מחזקת איסור ורובא וחזקה רובא עדיף, אבל ספק אונס כיון דרובא ברצון וספק לאו תחתיו אינו מוכרח שיהיה באונס, ואם כן קם ליה ברצון אלא ספק אחד נשאר ספק לאו תחתיו וספק אחד לחומרא, וס"ס נגד חזקה שני הספיקות באין להתיר הדבר ולהוציא מחזקת איסור, דהא שני הספיקות מורין להתיר, ונגד חזקת איסור שני ספיקות אלימא להוציא מחזקת איסור, אבל ספק אונס אם הוא נגד רוב הרי ספק אונס כמאן דליתא דהספק לאו תחתיו אין מסייע לספק אונס ואם כן ליכא אלא ספק אחד ודוק: ובש"ך בכללי ספק ספיקא סימן ק"י ס"ק ל' זה לשונו ויצא לנו הדין דאם יש חתיכה שיש בה ספק אם היא מכשרה או מבהמה שאירע לה ספק בשחיטה אף על גב דנתערבו הבהמות מתחלה חד בחד אף על גב דהוי ספק ספיקא בכהאי גוונא וכמו שנתבאר בדין ז' הכא כיון דאיכא חזקת איסור אסור עכ"ל, ולפי מה שכתבנו נראה כגון זה כ"ע מודו דאפילו נימא דמהני ספק ספיקא נגד חזקת איסור, היינו דוקא כשבאין שני הספיקות יחד להוציא הדבר מחזקת איסור, אם כן ליכא חזקת איסור כלל, דרובא עדיף, מה שאין כן בזה שאירע ספק בשחיטה בבהמה אם כן זאת הבהמה ודאי באיסורא קאי, כיון דאיכא חזקת איסור הו"ל כמו ספק שאינו שקול ולא ספק הוא, וספק השני שבא ע"י תערובות אינו מסייע לספק שחיטה שאירע בבהמה, וכיון דבהמה באיסורא קאי הוה ליה ספק אחד, וספק שחיטה אינו מסייע כיון דאיכא חזקת איסור הוה ליה ספק שאינו שקול ואינו מסייע ודוק:

אך קשה מהא דאמרינן בבהמה המקשה חולין דף [עז, ב'] המבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים מ"ט אמר רב איקא בר' דרב אמי רוב בהמות יולדות דבר הקדוש בבכורה ומיעוט בהמות דבר שאינו קדוש בבכורה ומאי ניהו נדמה, וכל היולדות יולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות והו"ל זכרים מיעוטא, וכתב רש"י ז"ל (ד"ה וכל היולדות) דרכן לילד מחצה זכרים ומחצה נקבות הלכך ולד זה ספק זכר ספק נקבה ונקבה לא קדשה, ואם תמצא לומר זכר שמא נדמה הוא עכ"ל, ומבואר דמצטרף לספק ספיקא אף על גב דספק אחד והוא ספק נדמה אינו שקול דהא נדמה אינו אלא מיעוט: מיהו נראה דהתם לאו בתורת ספק ספיקא אתינן עלה אלא משום רוב ממש, כיון דזכרים ואינו נדמה הו"ל מיעוט גמור נגד מחצה נקבות ומיעוט נדמה, ולרוב ודאי מצטרף, אבל בס"ס אף על גב דעדיף מרובא מכל מקום כל שהוא דרך ספק ספיקא אינו מועיל אלא בצדדין השקולין, והתם ודאי בתורת רובא אתינן עלה:

וכן מוכח מלשון הש"ס (יבמות) פרק אלמנה לכהן גדול דף ס"ז, ב' גבי עובר אינו פוסל, ואמרו בש"ס הכא בחוששין למיעוט קא מפלגי ופרש"י (ד"ה כולן) דשמא נקבה היא ואין לה חלק במקום בן, ואם תמצא לומר זכר שמא תפיל, שכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות, ויש שמפילות סמוך מיעוט דמפילות למחצה דנקבות הוו ליה זכרים הראוין לירש מיעוט ולמיעוט לא חיישינן ע"ש, ומשמע להדיא דמטעם רוב אתינן עלה, וכן כתב רש"י שם ז"ל [בד"ה] אין חוששין למיעוט לשמא יהא זכר ויש לו חלק בהן דבתר רובא אזלינן ורובא יולדות או נקבות או מפילות עכ"ל, ובפרק בהמה המקשה נמי איכא רובא דיולדות דבר שאינו קדוש בבכורה נקבות ונדמה, והו"ל דבר הקדוש, מיעוט, ורש"י שכתב שם (ד"ה וכל היולדות) דרך ספק ספיקא נראה דלאו דוקא אלא משום רובא הוא דאתינן עלה:

וכן מוכרח מהא דאמרו שם פרק אלמנה, והכא בחוששין למיעוט קמפלגי, ואי נימא דספק שאינו שקול נמי מצטרף לס"ס, אם כן היה מועיל ספק ספיקא אפילו למאן דחייש למיעוטא, דהא ר' מאיר דס"ל דחוששין למיעוט ואלו ריש פרק האשה בנדה שם (נט, ב') רבי מאיר מטהר, ואמרו בש"ס משום ס"ס, הרי דאפילו לר' מאיר מהני ספק ספיקא: ואם כן היכי אמרו בפרק אלמנה קמפלגי בחוששין למיעוט הא ספק ספיקא אמרינן אפילו למאן דחייש למיעוטא, אלא מוכרח דבתורת ס"ס לא מהני כלל ומשום דאין הצדדין שקולין אלא בתורת רוב:

ובתוס' פרק אלמנה לכהן גדול דף ס"ז, ב' בד"ה אין חוששין למיעוט ז"ל, ומיהו צריך עיון בריש המוכר פירות (ב"ב צ"ג, ב') דאזיל רבי יוסי בתר רובא דזריעה להוציא ממון אלמא לא חייש רבי יוסי למיעוט לענין ממונא וכל שכן לענין איסורא ע"ש, הרי דאתי עלה בתורת רובא, ואף על גב דמשיטת תוספות נראה דס"ל דס"ס עדיף מרובא מכל מקום לא הוי מקשו בפשיטות מספק ספיקא על רובא אלא ודאי דהתם נמי תורת רוב הוא, ולפי"ז

בהאי כללא דספק ספיקא שאינו שקול בכל צדדיו לא מהני צריך התבוננות, דלפעמים מהני בתורת רובא, וכדמוכח האי דפרק בהמה המקשה והאי דפרק אלמנה לכהן גדול:
וראיתי בשו"ת הריב"ש סי' שע"ב וז"ל, עוד ראיתי מה שכתבתי למורנו ה"ר ניסים נ"ר בסוגית פתח פתוח (כתובות ט', א') כו', ומה שהקשית על התוס' דאדרבא אית לן למימר סמוך מיעוט דאונס למחצה דאינו תחתיו, והו"ל תחתיו ברצון מיעוטא, איברא ודאי אפילו לרבנן אמרינן סמוך מיעוטא למחצה דהא האי דפרק בתרא דיבמות (ק"ט, א') דיצאה מליאה חוששת, רבי יהושע אומר אינה חוששת, ומפרש בבכורות (כ', ב') טעמא דרבי יהושע משום סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות והוה ליה זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן, ומיהו היינו התם דמחצה זכרים ומחצה נקבות הוא ודאי, ובהכרח, כי כן יסד המלך מלכו של עולם לקיום המין, ואם כן על כרחך הזכרים הנולדים מן המעוברות מיעוטא נינהו, שהרי מיעוט מפילות ואין להמלט מזה בשום פנים, אבל כאן אין אנו אומרים שהנבעלות בזנות מחצה תחת בעליהן ומחצה בלתי תחתיהם, כי היכי דנימא סמוך מיעוטא למחצה ונתירה דמנין לנו זה שיהיה מחצה על מחצה, אבל אנו אומרים שהדבר בספק שזה אפשר כמו זה, ואף אם נאמר סמוך מיעוטא דאונס לאין תחתיו אכתי לא הוי תחתיו ברצון מיעוטא בודאי, אבל עדיין נאמר שאפשר זה כמו זה, ונראה לי שזה קרוב לדברי הרב ר' ניסים נ"ר אלא שהוא אומר דלית להו לרבנן סמוך בכי האי גוונא, ואני אומר דאף אם נאמר בזה סמוך אכתי לא הוי תחתיו ברצון מיעוטא אבל עדיין הספק במקומו עומד עכ"ל. הנה הריב"ש האיר עינינו דאיכא לדון בתורת רוב דאם אפילו הצדדין אינן שקולין מצטרף למחצה והוה ליה רובא, והיינו דוקא היכא דידוע בטבעו של עולם מחצה על מחצה מצטרף גם המיעוט דליהוי רובא, והיכא דאינו בטבעו של עולם אלא דאפשר זה כמו זה אזי בתורת ספק ספיקא אנו דנין ובעינן שיהיו הספיקות שניהן שוין ושקולין ודוק: